

Psychologický profil vybrané filmové postavy

Při vytváření psychologického profilu osobnosti máme obvykle možnost čerpat z mnoha zdrojů. Kromě klinických metod, jako je pozorování a rozhovor, je možné využít nepřeberného množství psychodiagnostických metod, od testů inteligence, přes osobnostní dotazníky a projektivní metody až po testy jednotlivých schopností a znaků osobnosti. Často se také využívá grafologický rozbor či Assessment Centrum (při výběru uchazečů o zaměstnání). U psychologického profilu filmové postavy se bez těchto metod budeme muset obejít. Naskytá se nám však možnost nezúčastněného pozorování, kterého bychom v reálné situaci jen těžko dosáhli. Můžeme sledovat i velmi intimní rozhovory hlavního hrdiny, zaměřit se na jeho niterné myšlenky a představy, a filmoví tvůrci nám často umožní nahlédnout do vnitřního světa hrdiny a prozkoumat jeho bludy a halucinace z blízka. Na hrdinův intelekt, temperament a charakter můžeme naopak usuzovat z jeho chování k druhým lidem a mezilidských vztahů obecně.

Níže je uveden příklad psychologického profilu hlavního hrdiny filmu Lepší už to nebude Melvina Udalla. Uvedená struktura je pouze orientační, jistě máte každý svou „implicitní teorii osobnosti“©, kterou se budete při tvorbě profilu řídit. Požadovaný rozsah je 2 strany, přednost má samozřejmě kvalita nad kvantitou, takže zkuste zachytit pouze to, co je ve filmu skutečně vidět. Platí, že každý pozorovatel by měl i za použití různých metod a cest dojít ke stejným závěrům.

Lepší už to nebude

Hodnocená osoba: Melvin Udall

Věk: cca 55 let

Vzdělání: VŠ

Povolání: spisovatel románů pro ženy

1. Úroveň rozumových schopností:

Intelekt je v pásmu nadprůměru, verbální schopnosti jsou velice dobře vyvinuté. Melvin se vyjadřuje velmi sofistikovaně, má bohatou slovní zásobu. Zejména zpočátku se objevuje koprolalie, postupem času ale mizí.

2. Osobnostní rysy

2.1. Temperament + emocionalita

U Melvina se projevuje labilní emotivita a snadno se rozčílí, když jej někdo vyvede ze soustředěné činnosti (psaní) či přeruší jeho rituál. Je také výrazný introvert a s lidmi se nestýká, pokud to není nezbytně nutné. Objevuje se pesimismus a nízké sebevědomí, které se skrývá za nepřátelským chováním.

2.2. Charakter

Zpočátku se zdá, že se u Melvina ve velké míře objevují asociální až antisociální city. Chová se bezohledně k druhým, ubližuje jim a je netaktní, aniž by si byl svého počinání vědom („Váš syn taky umře“, „Kolik vám je? Tak padesát?“). Je také škodolibý a nehledí na potřeby druhých. Objevují se rasistické, antisemitské, šovinistické a homofobní narážky. Je sebestředný, a pokud pro někoho udělá něco dobrého, je to pro vlastní blaho (dodržet rituál).

2.3. Sebepojetí

Vztah k Já není ve filmu příliš vyjádřen. Melvin si je vědom svých nedostatků, a to vede k nedostatku sebedůvěry. Ve společenských situacích se chová naopak sebevědomě a svérázně.

2.4. Zájmy

Melvin se zajímá o hudbu, má rád reprodukovanou hudbu a také sám hraje na klavír. Také má mnoho knih, z čehož lze usuzovat na zájem o literaturu, který koresponduje s Melvinovým povoláním.

3. Psychopatologické rysy

Ve filmu je Melvinovi diagnostikována OCD (pouze českým překladatelům se to trochu nepovedlo). Pro OCD jsou charakteristické obsese, kompulze, úzkost a vyhýbavé chování. To vše se ve filmu objevuje v hojné míře. Nás teď zajímá nakolik se tvůrcům povedlo tuto poruchu ztvárnit.

Pro stanovení diagnózy OCD je nutné, aby následující symptomy byly přítomny po většinu dnů nepřetržitě po dobu alespoň dvou po sobě následujících týdnů a aby vyvolaly tíseň a narušovaly normální činnost :

- 1) pacient musí obsese uznávat jako své vlastní myšlenky a nutkání
- 2) musí být přítomna alespoň jedna myšlenka nebo čin, kterému se pacient bezúspěšně brání, i když mohou být přítomny i jiné, kterým již neodolává
- 3) myšlenka či provedení činu nesmí být samo o sobě příjemné (pouhá úleva od napětí a úzkosti není v tomto smyslu považována za potěšení)
- 4) myšlenky, představy nebo nutkání se musí opakovat. (Hoschl, 2002, str.498)

Obsese nejsou ve filmu explicitně vyjádřeny, snad jen strach z nakažení, kterému Melvin čelí kompulzemi ve formě precizního mytí rukou i celého těla, použitím mýdla pouze jednou, užíváním plastických jednorázových příborů a vyhýbáním se tělesnému kontaktu s druhými lidmi. Dalšími obsedantními myšlenkami jsou chorobné nejistoty a pochybnosti (v tomto případě ohledně zamčení bytu), které jsou eliminovány opakovaným zamykáním dveří bytu a opakovaným rozsvícením světla. Další kompulze, které se ve filmu objevují, jsou rituální pohyby nohou při vstávání z postele a vyhýbání se čarám na chodníku. Dalším charakteristickým rituálem je stereotypní chování ve vztahu k restauraci, stolu a servírce v místě, kde Melvin obědvá.

Kromě bodu 2 jsou zcela jistě splněny všechny podmínky nutné pro diagnózu OCD.

Zda existují nějaké obsese, kterým by se Melvin bránil nevíme, je ale pravděpodobné, že filmaři tuto část vypustili, aby dále nekomplikovali děj filmu, který má být jednoduchou komedií.

V průběhu filmu se dozvídáme důležitou informaci, že Melvin začal „brát prášky“ pravděpodobně antidepresivum klomipramin nebo jiný preparát ze skupiny antidepresiv SSRI, které se při léčbě OCD běžně používají. Vzhledem k tomu, 65 % pacientů s OCD

úspěšně reaguje na farmakoterapeutickou léčbu, bylo toto od tvůrců filmu velmi dobře vymyšleno, jediná chybička byla, že prášky by nezafungovaly tak rychle jak popisují. (cca méně než týden)

Také není pravděpodobné, že by člověk, který trpí tak silnými obsesemi a kompulzemi a to po tak dlouhou dobu jako Melvin neměl problém vyjít ven z bytu, byl schopný měnit své plány, řídit do cizího města a to vše bez známek silné úzkosti. Důležité je uvědomit si, že základem OCD je silná úzkost, která se objevuje v obsesích a které se klient snaží kompulzemi zbavit.

U OCD se často objevuje komorbidita s depresí (až 67%) (Hoschl, 2002, str.498). Tu u Melvina nevidíme, na začátku filmu je samotářský, uzavřený, bylo by možno uvažovat o komorbiditě schizoidní poruchy osobnosti (pro Melvina je charakteristický citový chlad, uzavřenost, necitlivost pro normy a konvence i jistá forma podivínství a nepraktičnosti). To se poměrně rychle mění, rozšiřuje své sociální vztahy, učí se chovat tak, aby to druhé méně zraňovalo

4. Sociální vztahy

Melvin žije sám. Lidí, kteří jsou kolem něj, si neváží pro ně samé, ale pro to, že uspokojují jeho potřeby. V průběhu filmu naváže blízké vztahy se servírkou Carol a sousedem Simonem.

5. Vývoj osobnosti hrdiny v průběhu filmu

V průběhu filmu se Melvin stává otevřenějším, nejprve se, ne zcela dobrovolně, postará o sousedova psa, poté zaplatí lékaře pro syna servírky a nakonec nabídne prázdný pokoj sousedovi, který je ve finanční nouzi. Právě nabídnuté bydlení je zajímavým momentem, protože se jedná o v podstatě první Melvinův čin, který není motivován čistě sobeckými pohnutkami. Právě naopak, nabídne Simonovi bydlení, přestože to pro něj je nepohodlné.

Závěr

Přestože se jedná o jednoduchou komedii, ve filmu se podařilo poměrně adekvátně vystihnout klinický obraz OCD. Film může tuto poruchu přiblížit široké veřejnosti, ale je zde několik momentů, na které je třeba upozornit. Asi hlavní problematickou oblastí je poměrně rychlé zlepšení Melvinova stavu. Přestože začíná brát psychofarmaka v reálném světě by k pomalému zlepšení začalo docházet zhruba po dvou měsících, rozhodně ne hned. Také pravděpodobnost, že by si člověk, který trpí silnými obsesemi ohledně čistoty, třebaš pod pohružkou násilí, vzal do bytu psa, je velmi malá. Už vůbec by pak nechodil do restaurace. Nemá smysl si skladovat v ledničce pečlivě zabalené potraviny, když pak jde na oběd do zařízení, které rozhodně není sterilní.